

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

УДК 378.016:37.014.3

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18622725>

Упровадження демократичних практик європейських країн у системі вищої освіти України

Конопляник Леся Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов і
перекладу Державного університету «Київський авіаційний інститут»,
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-3244-1965>

Прийнято: 27.01.2026 | Опубліковано: 12.02.2026

***Анотація:** Трансформаційні процеси у сфері вищої освіти України, зумовлені євроінтеграційними орієнтирами та змінами підходів до організації діяльності закладів вищої освіти (далі – ЗВО), зумовлюють актуальність упровадження демократичних практик у їх функціонування. У цьому контексті особливого значення набуває адаптація європейського досвіду демократизації з урахуванням національних інституційних, управлінських і соціокультурних особливостей. **Метою** статті є наукове обґрунтування можливостей та обмежень упровадження демократичних практик, сформованих у системах вищої освіти європейських країн, у національний освітній простір України з урахуванням інституційних, управлінських і соціокультурних особливостей функціонування ЗВО. У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних **методів** пізнання, зокрема аналіз і синтез для узагальнення теоретичних підходів до демократизації вищої освіти, порівняльний метод для зіставлення європейського та вітчизняного досвіду, структурно-функціональний підхід для аналізу управлінських механізмів, а також SWOT-аналіз для оцінювання*

поточного стану й перспектив розвитку демократичних практик у системі вищої освіти України. У **результаті** дослідження систематизовано основні демократичні практики, характерні для європейських моделей вищої освіти, зокрема академічну автономію, інклюзивне управління, участь здобувачів у прийнятті рішень, прозорість та підзвітність управлінських процесів. Визначено особливості їх реалізації в українських ЗВО та окреслено основні перешкоди інституційного й управлінського характеру, що ускладнюють процес демократизації. Запропоновано алгоритм адаптації європейських демократичних практик до національного контексту, який передбачає поетапність упровадження, нормативну узгодженість та постійний моніторинг результативності. У **висновках** обґрунтовано, що впровадження демократичних практик у систему вищої освіти України потребує не лише нормативних змін, а й трансформації управлінської культури, посилення ролі академічної спільноти та розвитку механізмів реальної участі стейкхолдерів. Отримані результати створюють підґрунтя для подальших досліджень у напрямі формування стійкої демократичної моделі функціонування системи вищої освіти.

Ключові слова: академічна автономія, інституційне управління, участь стейкхолдерів, освітня політика, європейські стандарти, модернізація освіти.

Implementation of Democratic Practices of European Countries in the System of Higher Education of Ukraine

Lesia Konoplianyk,

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Languages and Translation of the State University “Kyiv Aviation Institute”, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-3244-1965>

Abstract: Transformational processes in the field of higher education in Ukraine, driven by European integration guidelines and changes in approaches to the organization of higher education institutions (hereinafter referred to as HEIs), determine the relevance of introducing democratic practices into their functioning. In this context, the adaptation of European democratization experience, taking into account national institutional, managerial, and sociocultural characteristics, is of particular importance. The **purpose** of the article is to scientifically substantiate the possibilities and limitations of introducing democratic practices formed in the higher education systems of European countries into the national educational space of Ukraine, taking into account the institutional, managerial, and sociocultural characteristics of HEI functioning. In the course of the research, a set of general scientific and special **methods** of cognition was used, in particular, analysis and synthesis to generalize theoretical approaches to the democratization of higher education, a comparative method to compare European and domestic experience, a structural-functional approach to analyze management mechanisms, and SWOT analysis to assess the current state and prospects for the development of democratic practices in the higher education system of Ukraine. As a **result** of the study, the main democratic practices characteristic of European models of higher education have been systematized, in particular academic autonomy, inclusive management, student participation in decision-making, transparency, and accountability of management processes. The peculiarities of their implementation in Ukrainian higher education institutions were identified and the main institutional and managerial obstacles that complicate the democratization process were outlined. An algorithm for adapting European democratic practices to the national context was proposed, which provides for a phased implementation, regulatory compliance, and constant monitoring of effectiveness. The **conclusions** substantiate that the implementation of democratic practices in the Ukrainian higher education system requires not only regulatory changes, but also a transformation of the management

culture, strengthening the role of the academic community, and developing mechanisms for the real participation of stakeholders. The obtained results provide a basis for further research into the formation of a sustainable democratic model for the functioning of the higher education system.

Keywords: *academic autonomy; institutional governance; stakeholder participation; educational policy; European standards; modernization of education.*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток системи вищої освіти України характеризується активним пошуком ефективних моделей управління та організації освітнього процесу, здатних забезпечити її відповідність європейським стандартам якості та демократичним цінностям. У контексті євроінтеграційного курсу особливої актуальності набуває проблема впровадження демократичних практик, які в європейських країнах є основою функціонування ЗВО та гарантом академічної свободи, інституційної автономії й участі освітніх спільнот у прийнятті управлінських рішень.

Водночас в українській практиці демократичні принципи часто реалізуються фрагментарно або мають декларативний характер, що призводить до розбіжностей між нормативними положеннями та реальними управлінськими процесами. Ця проблема безпосередньо пов'язана з важливими науковими завданнями, спрямованими на осмислення трансформації освітніх систем, а також із практичними завданнями модернізації управління ЗВО, підвищення їх конкурентоспроможності та соціальної відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наукових джерел свідчить про комплексний характер проблеми впровадження демократичних практик європейських країн у систему вищої освіти України та дозволяє виокремити як теоретико-методологічні засади демократизації управління

зкладами вищої освіти, так і практичні механізми їх реалізації в національному освітньому середовищі.

Так, К. Шапошников, Т. Бережна та Т. Пустова акцентують на взаємозв'язку університетської автономії та процесів децентралізації управління, розглядаючи демократизацію освітнього процесу як важливу умову підвищення ефективності функціонування ЗВО. Автори обґрунтовують, що автономія є не лише управлінським інструментом, а й інституційною передумовою формування демократичної культури в академічному середовищі [1].

На принципах упровадження автономії ЗВО в Україні зосереджуються О. Власюк і Т. Дараган, підкреслюючи значення організаційної самостійності, прозорості управління та участі академічної спільноти в прийнятті рішень [2]. Крім того, науковці розглядають автономію крізь призму порівняння вітчизняного та європейського досвіду, що дозволяє виявити структурні дисбаланси між нормативним закріпленням демократичних принципів і реальними управлінськими практиками [3; 4]. Індекс академічної свободи як інтегральний показник демократичності системи вищої освіти аналізує С. Заєць, здійснюючи порівняльний аналіз України та інших країн світу. Отримані результати свідчать про поступове зближення України з європейськими стандартами, водночас фіксуючи наявність інституційних обмежень, що стримують реалізацію академічної свободи на практиці [5]. На значенні міжнародної співпраці як чинника модернізації юридичної освіти та інтеграції демократичних цінностей у національну освітню систему наголошують Ю. Рега та Д. Волковецький, підкреслюючи, що взаємодія з міжнародними партнерами сприяє поширенню демократичних управлінських практик і підвищенню якості освітніх програм [6].

Проблему європейського виміру демократичних практик ґрунтовно розкривають П. Пейнзі (P. Painsi), К.-Г. Лейтнер (K.-H. Leitner) та Р. Рибніцек

(R. Rybníček), аналізуючи вплив інституційної автономії на роботу ЗВО в Європі. Автори доводять, що автономія безпосередньо корелює з рівнем інноваційності, ефективності управління та академічної свободи [7]. Академічну свободу як фундаментальний елемент демократичної системи вищої освіти розглядають І. Кінцельбах та співавтори (I. Kinzelbach et al.), акцентуючи на необхідності її практичної імплементації, а не лише нормативного декларування [8]. Концептуальну рамку аналізу «живої автономії» університетів пропонують П. Маасен (P. Maassen), А. Горніцка (A. Gornitzka) та Т. Фумазолі (T. Fumasoli), наголошуючи на динамічному характері автономії як процесу, що формується під впливом політичних, інституційних і культурних чинників [9]. Крім того, особливу увагу науковці приділяють загрозам академічній свободі в країнах Європейського Союзу, що є важливим для осмислення викликів демократизації вищої освіти [10]. Аналіз сучасних моделей автономії ЗВО на основі зарубіжного досвіду здійснює І. Сіддіков (I. Siddikov), підкреслюючи різноманітність підходів до реалізації демократичних принципів залежно від національного контексту [11]. Академічну свободу як фундаментальне право розглядають Дж. Вріелінк та колеги (J. Vrieling et al.), звертаючи увагу на правові виклики та загрози, що постають перед університетами в умовах сучасних трансформацій [12]. Цей підхід дозволяє розширити розуміння демократичних практик у правовому вимірі. Так, О. Бульвінська аналізує нормативно-правові акти країн Східної Європи, що регламентують університетську автономію, та обґрунтовує можливості використання цього досвіду для вдосконалення українського законодавства у сфері вищої освіти [13]. Інновації як інструмент модернізації національних систем, що в контексті дослідження дозволяє пов'язати демократичні практики з інноваційним розвитком освітнього середовища, розглядає А. Ільїна [14]. Адміністративно-правові аспекти забезпечення автономії ЗВО досліджує А. Половчення, підкреслюючи роль державного

регулювання у формуванні умов для демократичного управління [15]. Модернізацію системи вищої освіти України в контексті впровадження автономії аналізує О. Деркач (O. Derkach), акцентуючи на необхідності узгодження європейських стандартів із національними управлінськими практиками [16]. Розвиток навчальної автономії здобувачів як складник демократизації освітнього процесу розглядає І. Чижикова, доводячи, що активна участь здобувачів освіти сприяє формуванню відповідальної та партнерської моделі взаємодії у ЗВО [17].

Таким чином, узагальнення літератури дозволяє стверджувати, що сучасні наукові підходи формують ґрунтовну теоретико-методологічну основу для дослідження демократичних практик у ЗВО, одночасно підкреслюючи необхідність системної інтеграції європейського досвіду в національну освітню політику, розроблення інструментів оцінювання ефективності демократизації та створення моделей, адаптованих до українських соціокультурних і управлінських реалій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових праць, присвячених реформуванню вищої освіти та європейській інтеграції освітніх систем, низка аспектів проблеми впровадження демократичних практик залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, потребують подальшого аналізу механізми адаптації європейських демократичних моделей до інституційних умов українських ЗВО, а також управлінські інструменти забезпечення реальної участі академічної спільноти в процесах прийняття рішень.

Причинами фрагментарності наукового висвітлення цих питань є складність вимірювання рівня демократичності управління, різноманітність національних освітніх контекстів та домінування нормативно-описового підходу в дослідженнях. Водночас саме зазначені аспекти є основними для формування ефективної та сталої моделі демократичного управління вищою

освітою. Дослідження цих нерозв'язаних частин проблеми дозволяє поглибити розуміння трансформаційних процесів та обґрунтувати практичні рекомендації щодо їх упровадження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексне дослідження процесу впровадження демократичних практик європейських країн у систему вищої освіти України та обґрунтування шляхів їх ефективної адаптації до національного освітнього середовища.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання:

- 1) здійснити теоретико-порівняльний аналіз демократичних практик у системах вищої освіти європейських країн;
- 2) оцінити сучасний стан упровадження демократичних принципів у системі вищої освіти України та виявити основні проблеми їх реалізації;
- 3) розробити алгоритм адаптації та впровадження демократичних практик у діяльність українських ЗВО з урахуванням європейського досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні наукові дослідження у сфері вищої освіти свідчать, що демократичні практики, зокрема академічна автономія, академічна свобода, участь здобувачів освіти в управлінні, прозорість і підзвітність управлінських рішень, розглядаються як важливі чинники підвищення ефективності та стійкості університетських систем у європейських країнах. У вітчизняному й закордонному наукових дискурсах демократизація управління ЗВО трактується як результат поєднання нормативно-правових механізмів, інституційної автономії та розвитку культури академічної відповідальності [1; 4, с. 6; 7, с. 236; 9]. Водночас особлива увага приділяється ролі академічної свободи та участі стейкхолдерів у прийнятті управлінських рішень як передумові інноваційного розвитку й підвищення якості освіти [8; 10, с. 28]. У цьому контексті порівняльний аналіз досвіду окремих європейських країн дає змогу виявити домінантні демократичні практики, рівні їхньої інституційної реалізації та

управлінсько-освітні результати, створюючи аналітичне підґрунтя для їх адаптації в системі вищої освіти України [11, с. 25; 13, с. 86]. Звернення до європейського досвіду є особливо важливим, оскільки принципи демократії там інтегровані в механізми управління, академічної автономії та участі стейкхолдерів, що дозволяє визначити основні практики для підвищення ефективності українських ЗВО (табл. 1).

Таблиця 1

Демократичні практики в системах вищої освіти європейських країн

Країна	Домінантні демократичні практики	Рівні інституційної реалізації	Основні управлінсько-освітні результати
Німеччина	Академічна та організаційна автономія, колегіальні органи управління	Університетський, факультетський	Підвищення обґрунтованості управлінських рішень та відповідальності академічних спільнот
Франція	Інституціоналізоване представництво здобувачів у керівних органах	Інституційний	Формування культури участі та розвитку демократичної відповідальності
Фінляндія	Прозорість управлінських процедур, довіра як управлінський принцип	Національний, університетський	Посилення інституційної відповідальності та сталості управління
Польща	Децентралізація управління та розширення повноважень ЗВО	Державний, інституційний	Гнучкість освітньої політики та адаптивність системи вищої освіти
Нідерланди	Інклюзивність управління та гарантії академічної свободи	Університетський	Стимулювання інноваційного розвитку та академічної креативності

Джерело: сформовано автором на основі [6; 7; 8; 13]

Порівняльний аналіз демократичних практик у системах вищої освіти окремих європейських країн, представлений у таблиці 1, засвідчує, що демократизація університетського управління реалізується через різні інституційні моделі, однак ґрунтується на спільних ціннісних засадах автономії, участі, прозорості та академічної свободи. Виявлено, що домінантні демократичні практики не є уніфікованими за формою впровадження, проте демонструють схожу логіку впливу на якість управлінських рішень, рівень відповідальності академічних спільнот та інноваційний потенціал ЗВО.

Аналіз досвіду Німеччини та Нідерландів підтверджує визначальну роль академічної та організаційної автономії у формуванні ефективних колегіальних механізмів управління, що сприяють підвищенню обґрунтованості управлінських рішень і розвитку академічної креативності [7; 9]. Французька модель акцентує значущість інституціоналізованої участі здобувачів у процесах прийняття рішень, що формує сталі практики демократичної відповідальності та залученості [11, с. 25]. Фінляндія демонструє приклад системної інтеграції принципів прозорості й довіри на різних рівнях управління, забезпечуючи високий рівень інституційної стабільності [8; 10, с. 28]. Польський досвід, відповідно, ілюструє ефективність децентралізації як інструменту підвищення адаптивності освітньої політики до соціально-економічних викликів [13].

Отже, результати порівняльного аналізу дають підстави стверджувати, що демократичні практики у сфері вищої освіти є не лише нормативною вимогою, а й функціональним механізмом підвищення якості управління та сталого розвитку університетів. Це створює теоретико-методологічне підґрунтя для осмислення можливостей адаптації європейського досвіду до системи вищої освіти України з урахуванням національних інституційних умов, управлінських традицій та актуальних викликів освітніх реформ.

Водночас результати порівняльного аналізу засвідчують, що ефективність демократичних практик здебільшого визначається не лише їх нормативним закріпленням, а й реальними умовами інституційного впровадження, управлінською культурою та рівнем залученості академічної спільноти. Науковці наголошують, що формальна імплементація принципів автономії, участі та академічної свободи без урахування національних особливостей може призводити до декларативності реформ і обмеженого управлінського ефекту [7, с. 236; 9; 15, с. 96]. З огляду на це, адаптація європейських демократичних практик до системи вищої освіти України потребує комплексного аналізу внутрішніх ресурсів і обмежень, а також зовнішніх можливостей і ризиків, пов'язаних з євроінтеграційними процесами, трансформацією освітньої політики та динамікою соціально-економічного середовища [6; 10, с. 28; 13, с. 86; 16].

До того ж доцільним є інтегрування в процес упровадження демократичних практик таких освітніх аспектів, як дисципліни вільного вибору здобувачів освіти та формування їхніх індивідуальних освітніх траєкторій, реалізація студентоцентрованого підходу, забезпечення доступності освітніх програм та активна участь здобувачів у прийнятті управлінських та академічних рішень. Залучення цих складників сприяє підвищенню ефективності демократизації освітнього процесу, формує культуру партнерства та відповідальності серед усіх учасників освітнього середовища та створює методологічно обґрунтовану базу для адаптації європейського досвіду до національного контексту.

Для комплексної оцінки стану впровадження демократичних практик у системі вищої освіти України доцільно використати SWOT-аналіз як аналітичний інструмент, що дозволяє виявити внутрішні та зовнішні чинники впливу (рис. 2). Такий підхід забезпечує глибше розуміння як наявного потенціалу демократизації, так і основних перешкод її реалізації.

Рисунок 1

SWOT-аналіз демократизації системи вищої освіти України

Джерело: сформовано автором на основі [1; 2; 6; 16]

Здійснений SWOT-аналіз свідчить, що демократизація системи вищої освіти України перебуває у фазі інституційного становлення, для якої характерне співіснування нормативно закріплених демократичних принципів і обмеженої практики їх повноцінної реалізації. Переваги, пов'язані з формуванням правових засад університетської автономії, розвитком студентського самоврядування та орієнтацією на європейські освітні стандарти, створюють потенціал для якісної трансформації управлінських моделей у ЗВО.

Водночас виявлені недоліки підтверджують наявність системних перешкод демократизації, зокрема формалізацію участі академічних спільнот у процесах прийняття рішень, розбіжності між задекларованою та реальною управлінською автономією, а також інерційність управлінської культури. Такі чинники обмежують ефективність демократичних механізмів і знижують рівень інституційної відповідальності.

Аналіз можливостей демонструє, що євроінтеграційний вектор розвитку України, участь у міжнародних освітніх програмах та цифровізація управління освітою можуть бути каталізаторами поглиблення демократичних практик за умови їх цілеспрямованої інтеграції в управлінські процеси ЗВО. Водночас наявні загрози, зумовлені інституційним опором змінам, фінансовими обмеженнями та нестабільністю зовнішнього середовища, актуалізують потребу в системному підході до впровадження демократичних реформ.

Результати SWOT-аналізу підтверджують доцільність переходу від переважно декларативної демократизації до її реального інституційного втілення, що передбачає узгодження нормативних рішень з управлінською практикою та формування стійкої культури участі й відповідальності в системі вищої освіти України.

Отже, подальший розвиток демократичних практик у системі вищої освіти України потребує переходу від аналітичного осмислення наявних умов до конструювання цілісних управлінських рішень, здатних забезпечити їх практичну реалізацію. Ефективна демократизація вищої освіти можлива лише за умови поєднання нормативних змін із чітко вибудованими механізмами інституційного впровадження, залучення академічної спільноти та системного моніторингу результатів [1; 2, с. 16; 7, с. 236; 9; 16]. У цьому контексті особливої ваги набуває розроблення алгоритмічного підходу, який дозволяє структурувати процес адаптації європейських демократичних практик, мінімізувати ризики фрагментарності реформ та забезпечити узгодженість

управлінських, педагогічних і організаційних рішень у діяльності ЗВО України [6; 10, с. 28; 13, с. 86].

Ефективне впровадження демократичних практик у системі вищої освіти України потребує системного та багаторівневого підходу, який враховує особливості національного освітнього середовища, нормативно-правові рамки, педагогічні умови та інституційні можливості ЗВО. Побудова алгоритму впровадження демократичних практик дозволяє узгодити європейський досвід із реальними ресурсами та специфікою українських ЗВО, забезпечуючи поетапність трансформаційних процесів та контрольованість змін.

Водночас алгоритмічна структура створює основу для системного моніторингу й корекції освітніх та управлінських рішень, інтегруючи такі складники, як академічна свобода, студентоцентроване навчання, активну участь здобувачів освіти в процесах управління та регулярний зворотний зв'язок. Такий підхід дозволяє не лише підвищити ефективність демократичних практик, а й формувати культуру відповідальності та партнерства у всіх учасників освітнього процесу, що є важливим для сталого розвитку системи вищої освіти України (рис. 2).

Рисунок 2

Алгоритм адаптації та впровадження демократичних практик європейських країн у системі вищої освіти України

Джерело: власна розробка автора

Запропонований авторський алгоритм демонструє комплексний та поетапний підхід до впровадження демократичних практик європейських країн у системі вищої освіти України. Він поєднує управлінський і педагогічний виміри, що дозволяє одночасно оцінювати рівень академічної свободи, участі здобувачів у прийнятті рішень, доступності освітніх програм та ефективності зворотного зв'язку. Реалізація алгоритму передбачає поступову адаптацію нормативно-правових і методичних засад, інституційне залучення адміністрації, викладачів та здобувачів освіти, а також моніторинг і корекцію на основі системного аналізу результатів. Використання такого підходу забезпечує зменшення ризиків формалізації реформ, формування стійкої культури участі та відповідальності, а також сприяє розвитку студентоцентрованого навчання й підвищенню якості управлінських рішень у ЗВО. Отже, алгоритм є практично орієнтованим інструментом, який може стати базою для подальшого реформування української системи вищої освіти та інтеграції кращих європейських демократичних практик.

Висновки. У процесі дослідження з'ясовано, що демократичні практики, сформовані в системах вищої освіти європейських країн, є не лише ціннісною основою освітньої політики, а й ефективним інституційним інструментом підвищення якості управління, академічної свободи та відповідальності університетських спільнот. Європейський досвід демонструє, що реальна демократизація вищої освіти ґрунтується на поєднанні автономії, прозорості управлінських процедур, інклюзивності прийняття рішень і активної участі стейкхолдерів у розвитку ЗВО.

Аналіз українського середовища дозволив виявити наявність нормативно-правових передумов для впровадження демократичних практик, проте засвідчив збереження низки інституційних, управлінських і культурних перешкод, що зумовлюють фрагментарний та часто декларативний характер демократизації. До таких обмежень належать інерційність управлінської

культури, формалізація участі здобувачів освіти, обмеженість управлінської автономії та недостатня інтеграція студентоцентризованих підходів у практику діяльності ЗВО.

Запропонований алгоритм адаптації та впровадження демократичних практик створює методологічно обґрунтовану рамку для поетапної, контрольованої та контекстно чутливої трансформації системи вищої освіти України. При цьому його застосування дозволяє узгодити європейські підходи з реальними інституційними можливостями українських ЗВО, мінімізувати ризики формалізації реформ та забезпечити стійкість демократичних змін через механізми моніторингу, зворотного зв'язку й корекції управлінських рішень.

Отримані результати розширюють наукове розуміння процесів демократизації вищої освіти та підкреслюють необхідність переходу від нормативного декларування демократичних принципів до їх системного інституційного втілення.

Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на розробку індикаторів результативності демократичних практик, емпіричне оцінювання їхнього впливу на якість освітнього управління, а також на аналіз трансформації управлінської культури ЗВО в умовах євроінтеграційних процесів.

Список використаних джерел

1. Шапошников К. С., Бережна Т. І., Пустова Т. В. Впровадження університетської автономії в контексті децентралізації управління ЗВО та демократизації освітнього процесу. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 9. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-9-02-01>

2. Власюк О., Дараган Т. Автономія закладу вищої освіти: принципи впровадження в Україні. *Нові технології навчання*. 2024. № 98. С. 16–22. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3560.98.2024.98.02>
3. Власюк О., Дараган Т. Стан впровадження організаційної автономії у вітчизняних закладах вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2021. Т. 33. № 2. С. 60–76. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.2.5>
4. Власюк О., Дараган Т. Становлення університетської автономії: вітчизняний і європейський досвід. *Проблеми освіти*. 2022. №. 1(96). С. 6–23. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-96.2022.01>
5. Заєць С. В. Індекс академічної свободи в Україні та світі: концептуальні підходи та порівняльна динаміка. *Статистика України*. 2024. № 2. С. 46–59. DOI: [https://doi.org/10.31767/su.2\(105\)2024.02.05](https://doi.org/10.31767/su.2(105)2024.02.05)
6. Рега Ю. О., Волковецький Д. С. Роль міжнародного співробітництва в удосконаленні юридичної освіти в Україні: взаємодія з міжнародними партнерами. *Академічні візії*. 2024. № 33. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12733256>
7. Painsi P. W., Leitner K.-H., Rybnicek R. The impact of institutional autonomy on higher education institutions in Europe. *Science and Public Policy*. 2025. Vol. 52. № 2. P. 236–253. DOI: <https://doi.org/10.1093/scipol/scae069>
8. Kinzelbach K., Saliba I., Spannagel J., Quinn R. Free universities. Putting the academic freedom index into action. Global Public Policy Institute. 2021. URL: https://gppi.net/assets/KinzelbachEtAl_2021_Free_Universities_AFi-2020_upd.pdf (дата звернення: 03.12.2025).
9. Maassen P., Gornitzka Å., Fumasoli T. University reform and institutional autonomy: a framework for analysing the living autonomy. *Higher Education Quarterly*. 2017. Vol. 71. № 3. DOI: <https://doi.org/10.1111/hequ.12129>

10. Maassen P., Elken M., Jungblut J. De facto academic freedom in the European union – threats and trends. *European Review*. 2025. Vol. 33. P. 28–43. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1062798725000134>
11. Siddikov I. Modern models of providing autonomy of higher educational institutions (analysis of foreign countries experience). *Current research journal of pedagogics*. 2021. Vol. 2. № 5. P. 25–31. DOI: <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crjp-02-05-05>
12. Vrielink J., Lemmens K., Lemmens P., Parmentier S. Challenges to academic freedom as a fundamental right. *Advice Paper*. 2023. № 31. URL: https://www.leru.org/files/Publications/2023.04.27_Challenges-to-academic-freedom-as-a-fundamental-right.pdf (дата звернення: 03.12.2025).
13. Бульвінська О. Університетська автономія в нормативно-правових актах країн Східної Європи. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2025. Вип. 82. № 1. С. 86–95. DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2025.1.8>
14. Ільїна А. О. Інновації як інструмент модернізації національної інноваційної системи. *Наукові інновації та передові технології. Серія: Економіка*. 2025. № 2 (42). С. 894–909. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2\(42\)-894-909](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2(42)-894-909)
15. Половчення А. Забезпечення принципу автономії ЗВО: адміністративно-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 96–99. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.8.18>

16. Derkach O. Modernization of the higher education system in Ukraine in the context of implementing autonomy of higher education institutions. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 2(18). DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-3699.2023.18.04>

17. Чижикова І. Розвиток навчальної автономії здобувачів в умовах гейміфікації навчального процесу У ЗВО. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. № 11(2). С. 54–59. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i2-008>